

ענייני חנוכה

שבת כ"א – כ"ד

תמצית הש"ס

סיכומי גפ"ת קצרים וברורים ללומדי הדף היומי

גליון מיוחד | שבת כ"א – כ"ד | כסלו ה'תשפ"ב

חנוכה

להודות ולהלל לשמך הגדול

חז"ל תיקנו ג' תקנות לימי החנוכה, א' הדלקת נר חנוכה לפרסם הנס. ב' הודאה, ועל זה קבעו אמירת על הניסים בתפילה ובברכת המזון. ג' הלל, ועל זה קבעו אמירת הלל בתפילה. ובסיום על הניסים אנו אומרים "וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול".

ענין הפרסומי ניסא שאנו עושים בהדלקת נר חנוכה עניינו הוא חיזוק האמונה, והיינו שע"י זכרון הנס שנעשה לישראל בנצחון במלחמה "גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים", ובנס פך השמן שדלק ח' ימים במקום יום אחד, אנו רואים שכל מה שנעשה בבריאה הוא בהשגחה מהבורא יתברך שמו, וכמ"ש הרמב"ן בסוף פרשת בא לענין ניסי יציאת מצרים "מן הניסים הגלויים המפורסמים אדם מודה בניסים הנסתרים", והיינו שע"י ראית שינוי הטבע האדם מכיר שגם הטבע מונהג ומושגח ע"י הבורא.

וענין ההודאה וההלל הם ב' דברים נפרדים, ענין ההודאה הוא הודאה לקב"ה על חסדיו עימנו, וענין ההלל הוא לשבח את הבורא על גדולתו ונפלאותיו, ועל הניסים המיוחדים שד' עושה. ובאמת גם בתפילת שחרית מלבד הבקשות שיש בתפילה בעיקר בתפילת שמונה עשרה, יש גם את שני החלקים של ההודאה וההלל, ההודאה נמצאת בעיקר בברכות השחר, שבתחילת כל יום האדם מודה לקב"ה על כל מה שיש לו (יצירת האדם, נשמה, דעה, ראייה, וכו'), וכן יש כמה ברכות המצוות (נטילת ידים, תלמוד תורה, ציצית, ותפילין), שהם הודאה על מה שהקב"ה נתן לנו את המצוות המקדשות אותנו, וההלל נמצא בעיקר בפסוקי דזמרה שבהם האדם משבח את הקב"ה על גדולתו ונפלאותיו והנהגתו, וכן בברכות ק"ש האדם מודה על האור ועל עזרת ד' לישראל בכל דור ודור. ובימי חנוכה תיקנו חכמים הודאה מיוחדת על כך שהקב"ה לא נתן ליוונים להצליח "להשכיחם תורתך", ותקנת ההלל הינה כפי שמבואר בגמרא פסחים קי"ז. שהנביאים תיקנו לומר הלל בכל פעם שהיתה צרה ונגאלו ממנה, וכתב רש"י שם דהיינו כגון חנוכה, וע"ע רש"י תענית כ"ח: שהלל של ר"ח הוא רק מנהג, אבל הלל של חנוכה כדאורייתא דמי כיון שתיקנוהו הנביאים. ואיתא בגמרא שבת קי"ח: שהקורא הלל בכל יום הרי זה מחרף ומגדף, ומה שאמר רבי יוסי יהי חלקי מגומרי הלל בכל יום, היינו פסוקי דזמרה, וביאר המהר"ל שההבדל ביניהם הוא שפסוקי דזמרה הם הלל על ההנהגה הטבעית שהקב"ה מנהיג בעולם, וההלל הוא על הניסים שהקב"ה עושה.

והנה ממה שחז"ל קבעו חיוב הדלקת הנר והודאה והלל לדורות אנו רואים שיש בנס חנוכה משמעות לדורות, ולא רק לאותו דור, ולכאורה למה אנו צריכים להודות על הניסים שנעשו לאבותינו, ויש לבאר ענין זה בב' אופנים: א' שאם היו מצליחים להשכיחם תורתך ממילא גם אנו לא היינו זוכים לתורה, ב' על דרך הרמב"ן הנ"ל, שהניסים הגלויים שהיו באותו דור להנצל מהגזירות הם מראים שבכל דור ודור הקב"ה שומר על ישראל שמירה מיוחדת להנצל מהגזירות.

המשך בעמוד הבא

בבית שני כשמלכו יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות, ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות, וצר להם לישראל מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול עד שריחם עליהם אלוקי אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החורבן השני. כשגברו ישראל על אויביהם ואבדום בחמשה ועשרים בחדש כסלו היה ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור. ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת הימים האלו שתחילתן מליל חמשה ועשרים בכסלו ימי שמחה והלל ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות להראות ולגלות הנס, וימים אלו הן הנקראין חנוכה והן אסורין בהספד ותענית כימי הפורים, והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים כקריאת המגילה. (רמב"ם הלכות חנוכה). ולהלן יתבאר דיני ההדלקה, מי חייב להדליק, מקום ההדלקה, זמן ההדלקה, וכו'.

באלו פתילות ושמונים מדליקים נר חנוכה, ואם מותר להשתמש לאור נר חנוכה, ואם צריך לחזור ולהדליק בכבתה- לרב הונא נר חנוכה שכבה צריך לחזור ולהדליק, ולכן אין מדליקים נרות חנוכה בפתילות ושמונים שאין מדליקים בהם לשבת שמא יכבו ויפשע ולא יחזור וידליק, וכן בשבת חנוכה אין להדליק בהם, דס"ל שמוותר להשתמש לאור נר חנוכה ויש לחוש שמא יטה לצורך תשמיש. ולרב חסדא בחול מדליקים בהם, דס"ל כבתה אין זקוק לה ומותר להשתמש לאורה, ולרב מתנה וי"א לרב מדליקים בהם בין בחול בין בשבת, דס"ל כבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה. וכתבו התוס' (ד"ה ומותר) שלהלכה אסור להשתמש לאור נר חנוכה, ואם כבתה אין זקוק לה.

כ"א: עד מתי ידליק- נר חנוכה זמנו עד שתכלה רגל מן השוק, נ"מ שאם לא הדליק צריך להדליק, או לשיעור השמן שצריך לתת בנר ומי"מ אם כבתה אין זקוק לה, ולמ"ד כבתה זקוק לה אם כבתה בזמן זה צריך לחזור ולהדליק אבל אח"כ עבר הזמן, ולכן יש להזהר לא לאחר יותר מדאי את זמן ההדלקה, ומי"מ אם איחר ידליק, שהרי יש בגמ' תירוצים אחרים. ושיטת ר"י שבזמננו שמדליקים בפנים אין לחוש מתי ידליק. (תוד"ה דאי). ושיעור זמן זה הוא עד דכליא ריגלא דתרמודאי – מלקטי עצים דקים שהם מתעכבים בשוק עד שבני השוק הולכים לבתיהם בלילה והם מוכרים להם עצים לאור.

מספר הנרות- מדינא מדליק נר אחד לכל בני הבית, והמהדרין מדליקים נר לכל אחד, והמהדרין מן המהדרין, לב"ש ביום הראשון שמונה ופוחת והולך, כנגד ימים הנכנסים, וי"א כנגד פרי החג שהם מתמעטים והולכים, ולב"ה מוסיף והולך, כנגד ימים היוצאים והיום שהוא עומד בו נמנה עם הימים היוצאים, וי"א משום דמעלין בקודש ואין מורידים. וכתבו התוס' (ד"ה והמהדרין) שב"ש וב"ה איירי במדליק נר אחד לכל בני הבית, דאי לא הכי אין הכר להוסיף או לחסר, מפני שיסברו שמדליק לפי שיעור בני הבית.

נס ודלק ח' ימים, לשנה אחרת קבעום ימים טובים באמירת הלל, ואמירת על הניסים בהודאה, אבל אינם אסורים במלאכה. ואין להספיד או להתענות בהם.

גץ שיצא מתחת הפטיש והזיק חייב. גמל שהיה טעון פשתן ונדלק מנר שהניח החנוני בתוך חנותו בעל הגמל חייב שלא היה לו לקחת חבילה גדולה שנכנסת לתוך החנות, ואם הניח את הנר מחוץ לחנות החנוני חייב, ולר"י בנר חנוכה פטור שברשות פרסום מצוה הניחו שם. ואין להוכיח מזה שגנר חנוכה מצוה להניחו בתוך י', דאיכא למימר דטעמא שפטור החנוני משום שלא הטריחוהו להניחו למעלה כדי שלא ימנע מלהדליק.

ב"ב. נר חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה פסול כיון דלא שלטא עינא למעלה מכ' וליכא פרסומי ניסא, כסוכה וכמבוי.

"הבור ריק אין בו מים" אבל נחשים ועקרבים יש בו.

מקום ההדלקה בפתח - יניחנו בטפח הסמוך לפתח בחצר או ברה"ר, שאם ירחיקנו לא יהיה ניכר שבעה"ב הניחו שם. י"א שידליק בימין הפתח בכניסתו לבית, וי"א בשמאל, וכן הלכה, כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין דכתיב "ביתך" דרך ביאתך, והאדם רגיל לעקור מתחילה את רגל ימין.

כבוד המצוה

תשמישי מצוה כגון חוטי ציצית ולולב ושופר וכדו', כל זמן שהם עומדים למצותם אסור להשתמש בהם לתשמיש של חולין, משום ביזוי מצוה, ואם אינם עומדים כבר למצוה, י"א שאסור לעשות בהם תשמיש מגונה אבל מותר לזרוקם לאשפה, וי"א שאין לזרוקם במקום מגונה אבל אינם צריכים גניזה, ויש מחמירים לגונזם. (סימן כ"א). ועצי סוכה ודברים הנמצאים בסוכה לנוי, אסור להשתמש בהם כל ח' ימי החג, ואפי' אם כבר אינם משמשים לסוכה אסור משום מיגו דאתקצאי. (סימן תרל"ח).

רב אסי אסר למנות מעות כנגד נר חנוכה, ושמאל הקשה וכי יש בו קדושה, ואמר לו רב יוסף שכמו שאין לכסות את הדם במצות כיסוי הדם ע"י הרגל, דכתיב ושפך וכסה, במה ששפך והיינו ביד ולא ברגל יכסה, שלא יהיו מצוות בזויות עליו, ה"ה בנר חנוכה אסור למנות כנגדו מעות שלא יהיו מצוות בזויות עליו.

וכן לומדים מכיסוי הדם **שאסור להשתמש בנוי סוכה כל ז',** אלא אם כן התנה שאמר איני בודל מהם כל בין השמשות של כניסת יו"ט ראשון, שאז לא חלה עליהם קדושה כלל, אבל תנאי אחר אינו מועיל. וכתבו התוס' (ד"ה אסור) שהסוכה אסורה ביו"ט אחרון, כיון שבבין השמשות של כניסת היום אילו היתה מזדמנת לו סעודה היה אוכלה בסוכה, והואיל ואתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכוליה יומא. אבל אתרוג שאינו נוטל ביו"ט אחרון, לא הוקצה בבין השמשות, ואף שבבין השמשות הוא אסור שמה זה עדיין יום, ספק איסור זה לא עושה מיגו דאתקצאי, וטכדמצינו שביצה שנולדה בזה מותרת בזה. עוד כתבו התוס' (ד"ה סוכה) שמיגו דאתקצאי אינו אוסר בחולו של מועד, ומ"מ אסור מטעם ביזוי מצוה, ומ"מ צריך מיגו דאתקצאי לאסור גם היכא שנפלה. ומה שמצינו שעצי סוכה אסורים מדאורייתא דכתיב "חג הסוכות שבעת ימים לד'", היינו דווקא כדי הכשר סוכה ולא יותר, ובזה לא מועיל תנאי, אבל שאר העצים מועיל בהם תנאי כמו בנויי סוכה. עוד כתבו התוס' (ד"ה אבוהון) שא"א ללמוד מעצי סוכה לשאר מקומות, דשאני עצי סוכה שבמסתפק בהם איכא ביטול מצוה.

ולענין הדלקה מנר לנר, לשמואל מותר, ולרב אסור, י"מ טעמא דרב משום ביזוי מצוה, וי"מ משום אכחושי מצוה שנראה שהוא לוקח מהאור ושואב קצת מלחלוחית שמנו, ונ"מ להדליק מנר לנר ללא קיסם שאין בזה ביזוי מצוה. ולמסקנה מדליקים מנר לנר כיון דהדלקה עושה מצוה, ומ"מ כיון שנהגו להחמיר אין לשנות המנהג. תוס' כ"ג. ד"ה שמע.

מחלוקות רב ושמאל - לרב אין מדליקים מנר לנר, ואין מתירים ציצית מבגד לבגד, אפי' אם ציצית היא חובת גברא, וכדאשכחן שהנוטל

והנה אחד מהיסודות החשובים בעבודת ד' הוא שחיוב עשית המצוות נובע גם מכח חיוב הכרת הטוב לבורא על גודל חסדיו עימנו, אלא שיש איזו הרגשה שחיוב הכרת טוב זה מידה טובה בעלמא ואינו חיוב, וממילא קשה לנו להרגיש שמכח הכרת הטוב יהיה חיוב של עבודת ד', ואף שבאמת אין ערוך לטובות הבורא לאדם משאר הטובות של בני אדם, שהרי טובות הבורא הם על עצם החיים ועל כל פרט ופרט מהם, מ"מ עדיין נתפס אצל האדם שגם בזה הכרת הטוב היא מידה טובה, וחיוב המצוות נובע מכך שהאדם מחויב לעשות רצון הבורא או מכח קבלת התורה או מכח המציאות שהבורא ית"ש גומל טוב לשומרי מצוותיו ומעניש לעוברי מצוותיו. אכן באמת חיוב עבודת ד' נובע גם מחיוב הכרת הטוב לבורא, וכפי שמאריך לבאר בספר חובות הלבבות בכל שער עבודת האלוקים, שכל עניינו שם הוא לבאר חיוב עבודת ד' מכח טובות הבורא ית"ש לאדם.

וכאשר אנו מתבוננים בעבודת ימי החנוכה שמלבד מצות הדלקת נר חנוכה צריך להודות ולהלל, א"כ פשיטא שכאשר האדם מכיר בטובות הבורא הכלליות ובטובות המיוחדות שהקב"ה עשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, א"כ הכרה זו אמורה להביא את האדם להתחזק בעבודת ד' הכללית, וללמוד תורה ולעשות את המצוות מתוך יותר הרגשת חיוב הכרת הטוב לבורא ית"ש מאשר בשאר השנה, וק"ו שלא להתרפות בזמן זה מלימוד התורה שלא לצורך, שזה סתירה גמורה לחיוב המיוחדת בימי החנוכה להודות ולהלל.

והנה שמעתי פעם מעשה על אחד מגדולי ישראל מהדור הקודם שהיה לומד תורה והגיעו לומר לו שהגיע זמן הדלקת נר חנוכה (ע"ן סימן תרע"ב שעה"צ ס"ק י"ד), וקם ממקומו והלך למקום ההדלקה שהיה בסמוך ובירך את הברכות והדליק ומיד חזר לתלמודו. ולכאורה מדוע קיצר במצות ההודאה וההלל כפי שרגילים לשיר מעוז צור וכדומה, אמנם באמת הרי חיוב ההודאה וההלל הוא בתפילה ובברכת המזון, ולימוד התורה ברציפות ובדיקוק הרי זה עצמו יכול להעשות בחנוכה מתוך הרגשת ההודאה וההלל המחייבת את האדם לחיזוק מיוחד בעבודת ד', וא"כ בהמשך הלימוד לפי דרגתו הוא קיים את מצות ההודאה וההלל. וכמובן כל אחד צריך לפעול לפי מצבו וכוחותיו, ואינו דומה בחור בישיבה לאבא לילדים, אבל כל אחד לפי מצבו צריך לנצל ימים גדולים אלו כראוי, ובאמת אינני ראוי לומר דברים אלו לאחרים, ואולי לפחות הדברים ישפיעו עלי.

ויהי רצון שנזכה כולנו להמשיך את הרציפות בלימוד התורה וקיום המצוות גם בימי החנוכה, ונזכה לקיום מצות נר חנוכה בכל פרטיה ודקדוקיה וההתעוררות שיש בה, ולהודות ולהלל לשמן הגדול.

העורך.

מקום ההדלקה - צריך להדליק נר חנוכה על פתח הבית מבחוץ, ואם ביתו פתוח לחצר, לרש"י ידליק בפתח הבית לחצר, ולתוס' (ד"ה מצוה) ידליק בפתח החצר לרה"ר. והדר בעליה שאין לו מקום בחצר להניח שם, מניח בפנים כנגד חלון הסמוך לרה"ר, ובזמן הסכנה מניחה על שולחנו.

צריך להדליק **נר אחרת להשתמש לאורה** שיהיה היכר שזה נר של מצוה, ואם יש מדורה א"צ, ואדם חשוב שאינו רגיל להשתמש לאור המדורה, צריך נר אחרת להיכר אע"פ שיש מדורה.

נס חנוכה - היוונים טימאו כל השמנים, וכשנצחום בית חשמונאי לא מצאו אלא פך אחד מוצנע וחתום בחותמו של כהן גדול וניכר שלא נגעו בו (ואם כבר גזרו שהנכרים יהיו כזבים, צ"ל שהיו מונח בחותם בקרקע, שלא הסיטוהו. תוד"ה שהיה), והיה בו שמן ליום אחד, ונעשה

מזוזה נענש אע"פ שהיא חובת הדר. (תוד"ה רב). ושמואל שרי אע"ג דס"ל שהיא חובת טלית, כיון שנוטל לצורך טלית אחרת, ובמזוזה שמא איירי שלא היה בדעתו להניח בבית אחר, אי נמי שאני מזוזה שהיא עשויה להציל מן המזיקים. ושל אע"מ להניח בבגד אחר אסור לכו"ע, ומ"מ מבגד של מת מותר כיון שאינו בר חיובא. (שם). לרב אין הלכה כר"ש שמתיר לגרור בשבת מיטה כסא וספסל אם אינו מתכוין לעשית חריץ, דעשית חריץ זו תולדה של חורש או של בונה. ולשמואל הלכה כר"ש. ובאלו נהג רבה בר נחמני כשמואל, אבל בכל שאר דברים הלכה כרב באיסורי.

כ"ב: מעשר שני אין שוקלים כנגדו דינרי זהב, אפי' כדי לחלל
עליו מעשר שני אחר. רב אויא אומר שרק אם שמואל אסור להעביר מנר לנר ע"י קיסם ניחא למה כאן אסור, ורבה דוחה שגם אם שמואל מתיר ע"י קיסם כאן אסור, שמא בסוף לא יכוין משקלותיו, שימצאם שאינם טובים, או שימצאם יתירים, ולא יחלל עליהם.

הדלקת המנורה - כתיב "מחוץ לפירות העדות" והיינו הרי הקב"ה א"צ לאור המנורה, שהרי מ' שנה במדבר הלכו ישראל לאורו (הקשו התוס' ד"ה וכו') שהרי בכל זמן כל העולם הולכים לאורו, והביאו ש"מ שהכונה לעמוד הענן, שיכלו לראות על ידו מה יש בתוך חבית וכדו', ולא היו צריכים נרות, אלא שהנר מערבי (למ"ד שהנרות היו סדורים ממזרח למערב, הנר השני נחשב הנר המערבי, ולמ"ד שהנרות היו סדורים מצפון לדרום, הנר האמצעי נחשב הנר המערבי, משום שכל הנרות פונות לאמצע, והאמצעי היה פיו לצד מערב) הוא עדות לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל, שהיה נותן בו שמן כמו בשאר נרות חצי לוג שזה מספיק ללילי טבת הארוכים, ואין קפידא אם ידלק ביום, אבל יש קפידא שלא יכבה בלילה, דכתיב "מערב עד בוקר", והיה מדליק ממנו את הנרות למחרת, ובו היה מסיים את הטבת הנרות, דכיון שהיה דולק כל היום לא היה מיטיבו עד הערב, והיה מוציא את הפתילה הישנה ואוחזה בידו או מניחה בכלי, עד ששם בו שמן ופתילה, ומדליקו, ומדליק ממנו את השאר. ונס זה היה כל זמן שהיו ישראל חביבים, אבל אחרי מות שמעון הצדיק שהיה הנר כבה, היה מדליק אותו ראשון מאש מזבח החיצון, דכתיב "להעלות נר תמיד" שממנו היה מתחיל ובו היה מסיים, ולמ"ד שהיו סדורים ממזרח למערב היה מדליק את הנר השני, דאין מעבירים על המצוות, ואת הראשון לא היה יכול להדליק דכתיב "יערוך אותו לפני ד' " צריך שיהיה אחד חוצה לו, והיה מיטיב את כולם בשחרית ואותו בבין הערבים. רש"י. ודעת התוס' (ד"ה ובה) שהיה דליק את שאר הנרות מהנר האמצעי, ואח"כ היה מכבה את הנר האמצעי ושם בו שמן ופתילה חדשים ומדליקו משאר הנרות, וזה הכונה שבו היה מסיים.

הגמ' אומרת שלמ"ד שרב אסר בנר חנוכה להדליק מנר לנר ע"י קיסם משום ביזוי מצוה, אפשר להעמיד שהיו פתילות ארוכות והיה מדליק מהנר המערבי את הנר הסמוך לו, וכן כל נר מהנר הסמוך לו, שלא ע"י קיסם, שהרי הנרות היו קבועים והיינו כמ"ד שהכל היה מחובר, והיה של פרקים כדי שיוכל להיטיבו יפה, (ויש מ"ד שלא היה מחובר, אלא היה מסלקו לגמרי בשעת ההטבה ואח"כ מחזירו. תוד"ה והא). ולמ"ד משום אכחוש מצוה קשיא.

הדלקה עושה מצוה - מסקנת הגמ' שהדלקה עושה מצוה, ולכן מברכים להדליק, וחש"ו שהדליקו לא עשו כלום, ונר שהיה דולק כל היום מכבהו ומדליק, אבל א"צ להגביהו ולהניחו, ומותר להדליק נר חנוכה זה מזה. והא דאם היה תפוש בידו נר חנוכה או שהדליק בפנים והוציאה לא עשה כלום, אין ראייה שהנחה עושה מצוה, דהתם הטעם משום שהרואה אומר לצורכו הוא מדליק.

כ"ג. אשה מדליקה נר חנוכה, שאף הן היו באותו הנס, שגזרו היוונים שכל הבתולות הנישאות יבעלו לטפסר תחילה, ועל ידי אשה נעשה הנס.

אכסנאי חייב בנר חנוכה, ויכול להשתתף בפרוטה בהדלקת בעל הבית, ואם הוא נשוי ומדליקים עליו בביתו והוא מתאכסן במקום אחר יצא יד"ח.

מעלת שמן זית - מצוה מן המובחר להדליק בשמן זית כיון שאורו צלול ומאיר יותר. והיינו לענין נר חנוכה, וכן לענין נר שבת שמן זית מצוה מן המובחר, מפני שהוא נמשך אחר התפילה יותר משאר שמנים. (תוד"ה מריש). וכן שמן זית יפה לדיו יותר משאר השמנים, י"א בין לעשן שמעשנים כלי זכוכית בעשן שמן זית עד שמשחיר ומגררים השחרורית, ובין לעשן שאחרי שמגררים השחרורית נותנים בו מעט שמן ומגבלו ומייבשו בחמה, וי"א דווקא לעשן. כל השרפים יפים לדיו, ושרף קטף יפה מכולם. לרש"י שרף היינו גומא. ולר"ת (תוד"ה כל) היינו לחלוחית של אילן, ורק זה כשר לדיו, אבל מי עפצים שרגילים להניח בהם גומא אינו דיו והוא פסול לספר תורה.

ברכות ההדלקה למדליק ולרואה - הרואה נר חנוכה מברך שעשה ניסים, וביום הראשון מברך אף שהחיינו, והמדליק מברך אף וציונו להדליק.

ברכה על מצוות מדרבנן - המדליק נר חנוכה מברך אשר קדשנו במצוותיו וציונו להדליק, והיכן ציונו- מלא תסור, וי"א משאל אבין ויגדר. אמנם המפורש מעשרות מדמאי אינו מברך כיון שאין חיובו אלא מספק (וכדמצינו שאפשר להפריש דמאי ערום, אף שערום אינו יכול לברך דכתיב "והיה מחניך קדוש", וכתיב "ולא יראה בך ערות דבר" אפי' דיבור של הזכרת השם. עוד מצינו שמעריבים עירובי חצרות ותחומין ומשתתפים שיתופי מבואות בדמאי, דאי בעי מפקר נכסיה והוי עני וחזי ליה, והלכך חשיב דידיה, ומברכים המוציא ומזמנים ברכת הזימון עליו). אבל יו"ט שני אף שהוא ספק תיקנו בו ברכה - קדוש היום, כדי שלא יבואו לזלזל בו. ולרבא אף בספק מברך, ובדמאי אינו מברך משום שאינו ספק אלא חומרא בעלמא, דרוב עמי הארץ מעשרים.

ב' הלכות מפני החשד -

חצר שיש לה ב' פתחים משתי רוחות, מדליק בשניהם מפני חשד בני העיר, שאם יעברו רק ברוח אחת יחשדו שלא הדליק, אבל ברוח אחת אין צריך להדליק בשני הפתחים משום חשד של בני עיר אחרת שלא ידעו ששני הפתחים הם של בית אחד.

פאה - צריך להניח פאה דווקא בסוף השדה, כדכתיב בל תכלה משמע בשעת כילוי, מפני ד' דברים - גזל עניים, שלא יניח פאה לקרובו כשיראה שאין עניים אחרים. וכדי שלא יהיו העניים בטלים, ע"י שלא ידעו מתי יניח פאה. וכדי שלא יחשדו בו שלא הניח פאה. ומפני הרמאין, שלא ירמו ויאמרו הנחנו כבר פאה.

כ"ג: נר שיש לו ב' פיות והיינו נר של חרס שהוא מכוסה ובצידו יש נקב להכנסת הפתילה, ועשה בו נקב גם בצד השני, וכן קערה מלאה שמן והניח בה פתילות וכפה עליה כלי, עולה ההדלקה לשני בני אדם, אבל אם לא כפה כלי הרי זה כמדורה כיון שהאש מתחברת באמצע שאינה עולה אפי' לאחד כיון שאינו דומה לנר.

דיני קדימה בשבת חנוכה - נר שבת קודם לקידוש היום ולנר חנוכה, מפני שלום ביתו שבני ביתו מצטערים לשבת בחושך. ונר חנוכה עדיף מקידוש משום פרסומי ניסא. וכתבו התוס' (ד"ה הדר) שבר"ח טבת שחל בשבת מפטירים בנרות דזכריה, ולא בהשמים כסאי, משום פרסומי ניסא, ומשום שמסיים בקריאת חנוכה, ומה שבקריאת התורה מקדימים לקרות פרשת ר"ח, התם כיון שקורא שניהם יקדים התדיר, וגם אין פרסומי ניסא כ"כ בקריאת התורה כיון שאינו מזכיר בה נרות, ועוד כדי שיפטיר בנרות דזכריה.

הרגיל – בנר זוכה לבנים ת"ח, דכתיב "כי נר מצוה ותורה אור" על ידי נר מצוה דשבת ודחנוכה בא אור תורה, (וכן מצינו שרבי אבין הנגר ובבי נשא (י"א אביו, י"א חמיו וחתנו כבנו) של רב שיזבי היו רגילים להרבות בנרות, וזכו לבנים ת"ח, וכתבו התוס' (ד"ה ה"ג) שבמעשה שהבעל והאשה היו רגילים בכך יצאו ב' בנים ת"ח, ובמעשה השני שרק האשה היתה רגילה בכך יצא ת"ח אחד. עוד כתבו התוס' (ד"ה דבי) שאביו של רב שיזבי נפטר, ומכאן רואים שכשמת אבי הכלה כותבים "דהנעלת מבי נשא", ולרשב"א נראה שאפשר לכתוב גם מחיים מבי נשא), במזוזה זוכה לדירה נאה, בציצית זוכה לטלית נאה, בקידוש זוכה להרבה יין.

דרחים (-אוהב, כננים) רבנן זוכה לבנים רבנן, דמוקיר רבנן זוכה לחתנתן רבנן, דדחיל מרבנן זוכה להיות צורבא מרבנן, ואם אינו בר הכי שאינו רגיל לעסוק בתורה משתמע מילי כת"ח.

זמן הדלקת נר שבת – לא יאחר להדליק נר שבת, וכדכתיב "לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה", שהיו באים כל אחד לפני שהלך השני אלמא אורח ארעא הכי. וכן לא יקדים להדליק בעוד היום גדול, דאינו ניכר שזה לשבת.

הדלקת נר בשמן שריפה – אין מדליקים נר שבת בשמן שריפה, והיינו שמן של תרומה שנטמאה שעומד לשריפה דאסור באכילה. לרבה אין מדליקים בו בשבת שמתוך שמצוה לשורפו שלא יבוא לאוכלו, חוששים שמא יטה כדי שיבער מהר, וביו"ט שאין חשש הטיה אין מדליקים בו גזירה אטו שבת. כיון שאין פשוט לעולם שטעם האיסור הוא שמא יטה, אבל בשאר שמנים שאין מדליקים בהם בשבת, יודעים העולם שהחשש הוא שמא יטה, ואם מותר ביו"ט לא יבוא להתיר בשבת. (תוד"ה גזרה). ולרב חסדא אין מדליקים בו ביו"ט שחל בערב שבת, לפי שאין שורפים קדשים ביו"ט וצריך להדליק את הנר מבעוד יום, אבל בערב שבת מותר ולא חיישינן שמא יטה. ותניא כוותיה דרב חסדא.

הזכרת מועדים

בשבתות וימים טובים אין מתפללים תפילת שמונה עשרה, אלא מתפללים ג' ברכות ראשונות וג' אחרונות, ואמצעית היא ברכה מיוחדת לשבת או ליו"ט. בחול המועד ור"ח, מתפללים תפילת שמונה עשרה ומוסיפים בעבודה (רצה) יעלה ויבוא, וכן מתפללים תפילת מוסף. בחנוכה ופורים מוסיפים בהודאה (מודים) על הניסים. ובתענית במנחה מזכירים ענין התענית בשומע תפילה. כמו כן בברכת המזון בשבת ויו"ט חול המועד ור"ח מזכירים רצה או יעלה ויבוא בברכת בונה ירושלים, ובחנוכה ופורים אומרים על הניסים בברכת ההודאה. וכן בברכות ההפטרות מזכירים ענין היום. ולפעמים אם לא הזכיר צריך לחזור. וכדלהלן.

כ"ד. בברכת המזון – חנוכה אינו צריך להזכיר בברכת המזון, ושאינו תפילה שהיא בציבור ויש בזה פרסומי ניסא. (תוד"ה מהו). ואם מזכיר יזכיר בהודאה – ברכת הארץ, כמו בתפילה, שהרי חנוכה עיקרה להודאה נתקנה. (ויעלה יבוא שזה תפילה תיקנוה בבונה ירושלים שזה תפילה. תוד"ה בבונה). והגמ' מסתפקת אם מזכיר ר"ח כיון שהוא דאורייתא, או שאינו מזכיר כיון שאינו אסור בעשית מלאכה ומה שאין עושים מלאכה בר"ח, אינו אלא מנהג בעלמא (תוד"ה או), והגמ' אומרת שרב סובר שמזכיר, וכן הלכה כיון דקאי רב אושעיא כוותיה, ורבי חנינא סובר שאינו מזכיר. ובימים שאין קרבן מוסף אינו מזכיר.

בתפילה – חנוכה ודאי מזכיר בתפילה, שהרי ימי החנוכה נקבעו להלל והודאה. (ואם לא הזכיר על הניסים בחנוכה ופורים אינו חוזר. תוד"ה דתני). ימים שיש בהם קרבן מוסף כגון ר"ח וחול המועד, מתפלל שמונה עשרה ומזכיר מעין המאורע בעבודה לבקש רחמים על ישראל ועל ירושלים להשיב עבודה למקומה לעשות קרבנות היום, ואם שכח חוזר, ואין מקדש על הכוס. וימים שאין בהם קרבן מוסף כגון שני

וחמישי ושני של תעניות שהיו גוזרים על הגשמים כדאיתא בתענית, ומעמדות שהיו מתענים ד' תעניות בשבוע בשני ושלישי ורביעי ומחמישי, ערבית שחרית ומנחה מתפלל שמונה עשרה ומזכיר מעין המאורע – תפילת תענית בשומע תפילה ואף שהתענית מתחילה רק ביום מתפלל תפילת תענית כיון שנכנס היום (ומאידך ביציאת היום אינו מזכיר במעריב אע"פ שהוא עדיין שרוי בתענית), אמנם אנו לא מזכירים אף בשחרית, שמא יארע לו אונס חולי או בולמוס ויטעם משהו ונמצא שקרן בתפילתו, (והש"ץ מזכיר בשחרית, לפי שא"א שאחד מהם לא יתענה. תוד"ה תעניות). ואם שכח אינו חוזר כיון שאינם דאורייתא, ואינו מזכיר בברכת המזון בכניסתו וכ"ש ביציאתו. והגמ' מסתפקת אם מזכיר חנוכה במוסף של שבת ור"ח כיון שיום זה חייב בד' תפילות ואין תפילה זו פחותה משאר תפילות היום, או שאינו מזכיר כיון שהמוסף אינו בגלל חנוכה. והגמ' אומרת שלרב הונא ורב יהודה אינו מזכיר, ולרב נחמן ורבי יוחנן מזכיר, ולהלכה מזכיר.

בברכות ההפטרות – המפטיר בנביא בשבת ר"ח (שהיו רגילים לקרות בנביא בשבת במנחה י' פסוקים, ובימי פרסיים גזרו שלא לעשות כך, וכיון שנסתלקו נסתלקו. רש"י. אבל התוס' (ד"ה שאלמלא) כתבו שהיו מפטירים (בכתובים), י"א שא"צ להזכיר ר"ח, שאלמלא שבת אין נביא בר"ח, וכן המפטיר בנביא במנחה בשבת א"צ להזכיר יו"ט, שאלמלא שבת אין נביא במנחה ביו"ט. ולהלכה מזכיר בשניהם, וכדאמר רבי יהושע בן לוי שצריך להזכיר שבת בנעילה, ותתן לנו את יום המנוח הזה ואת יום הכיפורים הזה, וחותרם מקדש השבת ויום הכיפורים, כיון שיום זה חייב בד' תפילות לא כולל תפילת הלילה. אמנם בליל יו"ט שחל בשבת אין הש"ץ מזכיר יו"ט בתפילת מעין שבע, כיון שאלמלא שבת אין הש"ץ מברך, והרי גם בשבת אין התקנה אלא מפני הסכנה, שבת כנסיות שלהם היו בשדה, ובכל השבוע שהיו עסוקים במלאכתם היו מתפללים ערבית בביתם, ובשבת היו באים לבית הכנסת, וחששו שהמאחרים לבוא שוהים לאחר התפילה, לכן האריכו תפילת הציבור.

מבחני לדעת

מידי שבוע מתקיימים מבחנים על הדף היומי של אותו שבוע, וכן על הדף היומי בהלכה, וכן מתקיימים מבחנים על ספרי חפץ חיים ואהבת חסד לפי סדר הלימוד היומי.

ניתן לעשות את המבחנים בטלפון 0737-289669 או דרך המייל 7692282@gmail.com. או בנדרים פלוס קופת "לדעת" דרך מיילי טפסים. הגרלות מידי שבוע למשתתפים.

ניתן לרכוש את סיכומי תמצית הש"ס 4 חלקים על כל הש"ס, או תמצית גפ"ת (על המסכתות ברכות, שבת, עירובין, פסחים, יומא, סוכה, יבמות, כתובות, נדרים, גיטין, קידושין, ב"ק, ב"מ, ב"ב), וכן את סיכומי תמצית ספרי מוסר ותמצית תנ"ך.

נקודות מכירה ברחבי הארץ. לפרטים 0527692282.

ניתן לרכוש את 4 חלקי תמצית הש"ס על כל הש"ס במחיר 120 ₪ כולל משלוח בטלפון 0537125663.

ניתן להשיג את גליונות תמצית (דף היומי, משנה ברורה, ספרי מוסר, חפץ חיים ואהבת חסד) ואת מבחני "לדעת" (דף היומי, חפץ חיים, ואהבת חסד) בלמעלה ממאה נקודות הפצה ברחבי הארץ.

כמו כן ניתן לקבל סיכומים אלו במייל 7692282@gmail.com.